

สารานุกรม

ข้อมูลโคนมใช้ทำอะไร หน้า 2

ปัญหาการตรวจนอศกออกดีไม่ผ่านดีอะไร หน้า 3

ตารางช่วยการจัดการฟาร์ม หน้า 4

ฤดูกาลกับอัตราการผสมติด หน้า 5

เชื่อมฟาร์มเพื่อนบ้าน หน้า 7

ผสมพันธุ์ตามสูตรโรงฟาร์มโคนม หน้า 8

พฤติกรรมการใช้เครื่องรีดนมของเกษตรกรรายย่อย หน้า 10

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม 2544 คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ประสิทธิภาพการผลิต : ข้อมูลโคนมใช้ทำอะไร

 ท่านเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมที่เป็นสมาชิกในโครงการเข้าเยี่ยมชมฟาร์ม ของโรงพยาบาลสัตว์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หนองโพ เคยแปลกใจไหมว่า ทุกครั้งที่นายสัตวแพทย์ของโรงพยาบาลเข้าเยี่ยมชมฟาร์มท่าน ทำไมต้องมีการเรียกหาทะเบียนประวัติโค ข้อมูลการผสมเทียม ข้อมูลวันคลอด วันพักท้อง ตลอดจนปริมาณน้ำนมของแม่โคแต่ละตัว ซึ่งบางท่านก็จดไว้ให้ บางท่านก็ไม่ได้จด แต่ไม่เป็นที่ไร ถึงท่านไม่ได้จดบันทึก นายสัตวแพทย์ที่เข้าฟาร์มก็พยายามจะเก็บข้อมูลเหล่านั้นให้ได้ ก่อนที่จะทำงานอื่นๆ ต่อไป ไม่ว่าจะเป็นการล้างตรวจท้อง ตรวจระบบสืบพันธุ์หลังคลอด ตรวจแม่โคที่มีปัญหา และให้คำแนะนำอื่น ๆ ต่อไป ทำไมต้องเป็นเช่นนั้น

ก็เพราะว่าข้อมูลดังกล่าวข้างต้นไม่ว่าจะเป็น วันคลอด วันที่ผสมเทียม (น้ำเชื้อที่ผสม) วันที่แม่โคเป็นสัด วันที่ผสมและตรวจท้อง วันพักท้อง มีความจำเป็นสำหรับการล้างตรวจระบบสืบพันธุ์โดยแม่โคกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ ควรจะมีการล้างตรวจระบบสืบพันธุ์จากนายสัตวแพทย์ เพื่อเฝ้าระวังความผิดปกติของระบบสืบพันธุ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ คือ

1. แม่โคคลอดมาแล้ว 60 วัน ยังไม่ได้รับการผสมเทียม โดยปกติแล้วมดลูกแม่โคจะเข้าสู่สมบูรณประมาณ 30-45 วัน หลังจากคลอด และในช่วงนี้แม่โคที่ปกติ ไม่พอมมากเกินไป รังไข่จะเริ่มกลับมาทำงานแล้ว ดังนั้นแม่โคควรจะได้รับ การผสมในช่วง 45-60 วันหลังคลอด ดังนั้นถ้าแม่โคตัวใดคลอดเกินกว่า 60 วัน แล้วไม่มีประวัติการเป็นสัด ไม่ได้รับการผสมเทียม ก็ควรได้รับการล้างตรวจระบบสืบพันธุ์ว่ามีความผิดปกติหรือไม่ เพื่อจะทำการแก้ไขตั้งแต่แรก เป็นการช่วยลดเวลาที่จะสูญเสียไป
2. แม่โคที่ผสมมาแล้ว 60 วัน ยังไม่กลับสัด คือ การตรวจท้องนั่นเอง โดยปกติแล้วความ

สามารถในการล้างตรวจท้องด้วยมือของนายสัตวแพทย์ จะทำได้ที่ 45 – 60 วันขึ้นไป ซึ่งการล้างเพื่อยืนยันการตั้งท้อง จะช่วยความสูญเสียในเรื่องของเวลาและผลผลิต ในกรณีแม่โคตัวนั้นไม่ตั้งท้องแล้วไม่กลับสัด

3. แม่โคที่มีปัญหาเกี่ยวกับระบบสืบพันธุ์ในเรื่องต่าง ๆ เช่น มดลูกอักเสบ รังไข่บวมน้ำ ซึ่งจะเป็นการวางแผนการรักษา หรือติดตามผลการรักษาอย่างต่อเนื่อง

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเป็นเพียง 1 ตัวอย่างของการใช้ประโยชน์ของข้อมูลในการจัดการฟาร์มเกี่ยวกับเรื่องระบบสืบพันธุ์ ซึ่งในความจริงการใช้ประโยชน์ของระบบข้อมูลสามารถทำได้อย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นการเฝ้าระวังประสิทธิภาพการผลิต ใช้ในการจัดการฟาร์มได้ไม่ผิดพลาด โดยดูจากรายงานกำหนดทั้งหมด กำหนดเตรียมตัวคลอด และกำหนดคลอด ใช้ในการเฝ้าระวังและจัดการดูแลในเรื่องอาหารและผลผลิต ใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาพันธุกรรมแม่โคในฟาร์ม และของสหกรณ์โดยรวม โดยใช้ประโยชน์ของปริมาณน้ำนม องค์ประกอบน้ำนมต่าง ๆ ในการทดสอบพันธุกรรมของพ่อโคที่มีการใช้ในพื้นที่ ซึ่งจะกล่าวถึงในครั้งต่อไป

คุณภาพน้ำนม : ปัญหาการตรวจแอลกอฮอล์ ไม่ผ่านคืออะไร?

ปัญหานี้พบได้บ่อย และมักถูกถามเรื่อย ๆ จากเกษตรกรว่า มันเกิดอะไรขึ้น ทำไมน้ำนมจึงเป็นแบบนี้ เกิดนมอึกเสบแล้วทำไมฉีดยาแล้วก็ยังไม่หาย จึงต้องอธิบายทำความเข้าใจอยู่บ่อยครั้งถึงปัญหานี้ว่าที่จริงแล้ว การตรวจชนิดนี้มีชื่อเรียกเป็นทางการว่า “การตรวจการตกตะกอนด้วยแอลกอฮอล์” หรืออาจได้ยินเรียกชื่ออื่น ๆ อีกเช่น แอลกอฮอล์ เทสต์ การตรวจสอบนี้ไม่ได้ใช้เพื่อทดสอบปัญหาด้านนมอึกเสบโดยตรง แต่แท้จริงแล้วใช้เพื่อทดสอบคุณภาพของน้ำนมดิบที่จะนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์นมอื่น ๆ ดังนั้นการที่ตรวจด้วยแอลกอฮอล์นี้แล้วพบว่า น้ำนมดิบจับเป็นตะกอนขึ้น จึงไม่ได้หมายความว่าน้ำมนั้นเป็นน้ำนมจากแม่โคที่เป็นโรคเต้านมอึกเสบ หรือแม่โคตัวนั้นของเกษตรกรมีปัญหาด้านนมและยังรักษาไม่หายอยู่ เพราะอันที่จริงแล้วมีสาเหตุอื่นอีกมากมายที่ทำให้การตรวจด้วยแอลกอฮอล์เกิดตกตะกอนที่พบบ่อยๆ ได้แก่

- มีเชื้อโรคที่ทำให้น้ำนมเป็นกรดปนอยู่ในน้ำนม ส่วนใหญ่เพราะการตั้งนมทิ้งไว้นาน ภาชนะที่บรรจุน้ำนมไม่สะอาดเพียงพอ หรือมีการปนเปื้อนของเชื้อโรกระหว่างการรีด เช่น เครื่องรีดนมไม่สะอาด

- น้ำนมที่ได้มาจากแม่โคที่คลอด หรือให้นมมานาน มีโอกาสที่ตกตะกอนได้สูง
- แม่โคที่เลี้ยงด้วยหญ้าหมักคุณภาพต่ำ
- ให้อาหารที่มีแคลเซียมหรือแมกนีเซียมมากเกินไปหรือการได้รับเกลือ และแร่ธาตุอื่นที่ไม่เหมาะสม
- น้ำนมที่มีนมเหลืองปน
- น้ำนมจากแม่โคที่มีปัญหาเต้านมอึกเสบ เกษตรกรจะเห็นได้ว่าปัญหานี้ไม่ได้เกิดจากแม่โคของเกษตรกร เป็นโรคเต้านมอึกเสบเพียงอย่างเดียว แต่สาเหตุมีตั้งมากมาย ซึ่งน้ำนมที่ผิดปกติเหล่านี้เมื่อรวมกับแอลกอฮอล์ที่หยดลงไป (ปกติใช้ 68% เอทานอล หยดอัตราส่วน 1 ต่อ 1 หรือ นม 5 ซีซี ต่อแอลกอฮอล์ 5 ซีซี) ก็จะเกิดตะกอนได้ทั้งสิ้น นอกจากนั้นการใช้แอลกอฮอล์ในความเข้มข้นสูงขนาดนี้ให้ผลลัพธ์ที่ไม่แน่นอนด้วย ดังนั้นเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ต้องทำการอธิบายปัญหาเรื่องนี้ จึงจะมีความเข้าใจตรงกันถึงที่มาที่ไปของปัญหาว่าตะกอนที่เกิดขึ้นไม่ได้เกิดจากปัญหาเต้านมอึกเสบ จึงไม่ต้องไปพยายามรักษาให้เสียกำลัง และเวลากันต่อไป

โรงพยาบาลสัตว์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หนองโพ

เปิดให้บริการทุกวัน

วันจันทร์ – พุธ/สพฤ	เปิดบริการเวลา 08.30 - 16.30 น.
วันศุกร์	เปิดบริการเวลา 08.30 - 12.00 น.

คลินิกพิเศษ

วันจันทร์ – วันศุกร์	เปิดบริการเวลา 17.00 - 20.00 น.
วันเสาร์ – วันอาทิตย์	เปิดบริการเวลา 09.00 - 14.00 น.
วันหยุดนักขัตฤกษ์	เปิดบริการเวลา 09.00 - 14.00 น.

เวลาทำการแผนกโคนม

บริการรับแจ้งสัตว์ป่วยและปรึกษาปัญหาสุขภาพสัตว์ในเวลาทำการทุกวัน ไม่เว้นวันหยุดราชการ และเริ่มออกปฏิบัติการในท้องที่ตั้งแต่เวลา 09.00 น. โดยประมาณ

การใช้ประโยชน์จากตารางช่วยการจัดการฟาร์มโคนม

โรงพยาบาลสัตว์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หนองโพ

ตั้งแต่ต้นปีที่ผ่านมาทางโรงพยาบาลสัตว์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หนองโพ ได้จัดทำตารางเพื่อช่วยการจัดการฟาร์มโคนม ส่งกลับไปยังเกษตรกรที่เป็นสมาชิก โครงการเข้าเยี่ยมฟาร์มของโรงพยาบาลสัตว์ฯ ทั้งนี้เพื่อช่วยให้เกษตรกรใช้ประโยชน์ในการจัดการฟาร์มในเบื้องต้น โดยรายงานนี้จะส่งกลับไปยังสมาชิกภายใน 7 วัน หลังจากที่นายสัตวแพทย์เข้าเยี่ยมฟาร์มทางไปรษณีย์ โดยในช่วงแรกได้ทดลองทำเป็นโครงการนำร่องให้กับสมาชิกที่อยู่ในสหกรณ์ท่าม่วง ซึ่งต่อไปจะเริ่มนำไปใช้กับฟาร์มทั้งในเขตหนองโพ และกำแพงแสนต่อไป ทั้งนี้เพื่อความเข้าใจ และสามารถใช้ประโยชน์จากตารางการจัดการได้สูงสุด จึงขออธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับตารางช่วยการจัดการอีกครั้งหนึ่ง

1. ชื่อและหมายเลขสมาชิกสหกรณ์
2. วันที่ออกรายงาน ซึ่งจะเป็วันที่หลังจากนายสัตวแพทย์เข้าเยี่ยมฟาร์มแล้วไม่เกิน 7 วัน
3. ตารางช่วยการจัดการส่วนแม่โค จะประกอบไปด้วย
 - 3.1 ลำดับที่ จำนวนแม่โคในฟาร์ม โดยจะเรียงลำดับตามวันคลอด หรือระยะรีดนมจากน้อยไปหามาก
 - 3.2 หมายเลขประจำตัวโค เป็นหมายเลขประจำตัวโคที่ออกให้โดยกรมปศุสัตว์ หรือ อสก. โดยจะมีชื่อแม่โคอยู่ในวงเล็บ ดังนั้นโคที่ไม่มีหมายเลขประจำตัวจะไม่อยู่ในฐานข้อมูลนี้
 - 3.3 ลำดับท้อง จำนวนลูกโคที่แม่โคตัวนั้นคลอดลูกออกมาแล้ว
 - 3.4 วันคลอดครั้งสุดท้าย วันที่แม่โคตัวนั้นคลอดลูกครั้งสุดท้ายที่มีการบันทึก
 - 3.5 วันรีดนม (DIM) จำนวนวันที่แม่โคตัวนั้นรีดนม (นับตั้งแต่วันคลอดครั้งสุดท้าย) จนถึงวันที่ออกรายงาน แม่โคที่มีรายงานการหยุดรีดนม จะไม่มีรายงานวันรีดนม และจะจัดไว้ในอันดับสุดท้ายเรียงลำดับตามกำหนดคลอด

3.6 สถานภาพระบบสืบพันธุ์

- คลอด** ➔ แม่โคที่มีบันทึกการคลอดลูก แต่ไม่มีบันทึกการผสมพันธุ์
- ผสม** ➔ แม่โคที่มีการบันทึกการผสมพันธุ์แล้วอย่างน้อย 1 ครั้ง แต่ยังไม่มียายงานผลการตรวจท้อง แม่โคที่มีสถานภาพระบบสืบพันธุ์นี้จะต้องมีรายงานวันผสมครั้งสุดท้าย
- ท้อง** ➔ แม่โคตัวที่มีบันทึกผลการตรวจท้องให้ผลว่า “ท้อง”
- ไม่ท้อง** ➔ แม่โคตัวที่มีบันทึกผลการตรวจท้องให้ผลว่า “ไม่ท้อง”
- ไม่ผสม** ➔ แม่โคตัวที่เจ้าของตัดสินใจจะไม่ทำการผสมเพื่อรอการคัดออกจากฝูง

3.7 สถานภาพการให้นม

- ให้นม** ➔ แม่โคที่มีบันทึกการคลอด และกำลังอยู่ในช่วงการรีดนม และยังไม่มียบันทึกวันหยุดรีดนม
- แห้งนม** ➔ แม่โคที่มีบันทึกวันหยุดรีดนม

3.8 วันผสมครั้งสุดท้าย วันที่มีบันทึกการผสมพันธุ์ครั้งสุดท้ายในลำดับท้องล่าสุด

3.9 ผสมครั้งที่ บันทึกจำนวนครั้งที่ทำการผสมพันธุ์จนถึงครั้งสุดท้าย

3.10 จำนวนวันตั้งท้อง จำนวนวันที่แม่โคตัวนั้นตั้งท้อง โดยนับตั้งแต่วันที่ผสมครั้งสุดท้ายจนถึงวันที่ออกรายงาน (แม่โคจะตั้งท้องเฉลี่ย 285 ± 14 วัน) รายงานนี้ จะมีเฉพาะในแม่โคที่มีสถานภาพระบบสืบพันธุ์ว่าท้องเท่านั้น

3.11 จำนวนวันแห้งนม จำนวนวันที่แม่โคตัวนั้นหยุดรีดนม โดยนับตั้งแต่วันที่มีการบันทึกการหยุดรีดนมครั้งสุดท้ายจนถึงวันที่ออกรายงาน ซึ่งรายงานนี้จะมีเฉพาะในแม่โคที่มีสถานภาพการให้นมว่าแห้งนมเท่านั้น

3.12 กำหนดคลอด กำหนดวันที่แม่โคตัวนั้นจะคลอดลูก โดยคำนวณจากวันที่แม่โคผสมติด + 285 วัน

3.13 กำหนดแห้งนม กำหนดวันที่แม่โคตัวนั้นควรหยุดรีดนม โดยคำนวณจากวันที่แม่โคผสมติด + 210 วัน

3.14 กำหนดเตรียมคลอด กำหนดวันที่แม่โคควรเริ่มกินอาหารขึ้นก่อนครบกำหนดคลอด โดยคำนวณจากกำหนดคลอด 30 วัน

3.15 ปริมาณน้ำนม/ระยะการให้นม ปริมาณน้ำนมรวมทั้งหมดของแม่โคตัวนั้น ที่มีการบั่นทีน้อย

เดือนละ 1 ครั้ง โดยคำนวณจากวันคลอดจนถึงวันที่มีบันทึกน้ำนมครั้งสุดท้าย

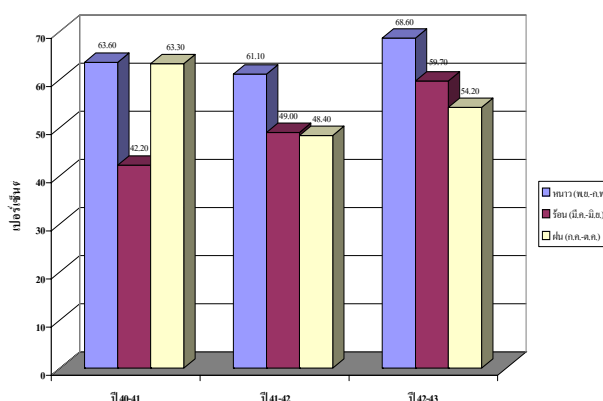
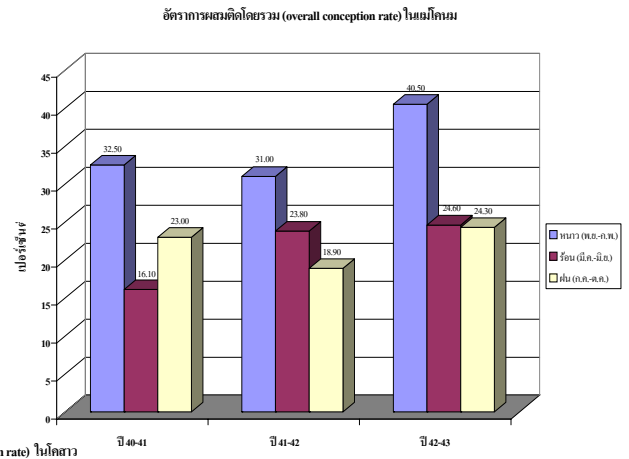
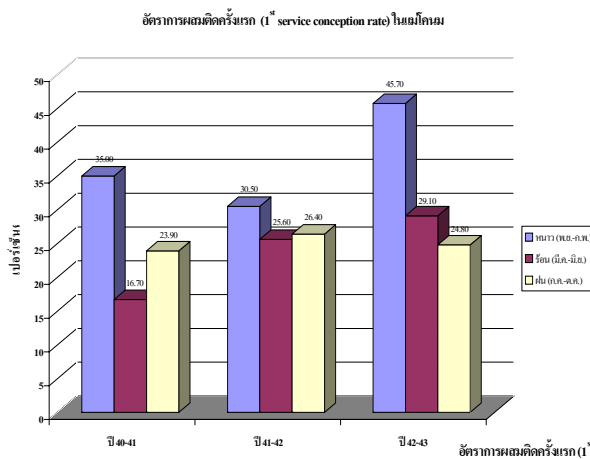
3.16 บันทึกน้ำนมครั้งสุดท้าย วันที่มีการจดบันทึกปริมาณน้ำนมรายตัวของแม่โคครั้งสุดท้าย

3.17 คะแนนร่างกาย เป็นรายงานการให้คะแนนความสมบูรณ์ร่างกายของแม่โคและโคสาวโดยนายสัตวแพทย์ที่เข้าเยี่ยมชมฟาร์ม ข้อมูลจะประกอบไปด้วยวันที่ทำการให้คะแนนร่างกาย และคะแนนร่างกายของแม่โคตัวนั้น โดยจะใช้ระบบคะแนน 1-5 และแบ่งย่อยทีละ 0.25 คะแนน

ข้อมูลดิบ : ฤดูกาลกับอัตราการผสม

ปีนี้ประเทศไทยเหมือนไม่มีฤดูหนาว โดยเฉพาะในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือแทบจะไม่ได้สัมผัสอากาศหนาวเลย มีแต่อากาศเย็นเพียง 2-3 วัน ก็กลับมาร้อนใหม่ และทำให้อากาศร้อนปีนี้น่าจะรุนแรง เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมหลายท่านจะสังเกตได้ว่า โคนมที่ฟาร์มจะผสมติดในช่วงฤดูหนาว (พ.ย. - ก.พ.) ของแต่ละปี จากข้อมูลในฐานข้อมูลโคนมของโรงพยาบาลสัตว์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หนองบัวตั้งแต่ปี 2541-2543 ข้อมูลการผสม 2,573 ครั้ง ของฟาร์ม

โคนมในจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ฤดูกาลมีผลต่ออัตราการผสมติดของแม่โคนมอย่างชัดเจน โดยในช่วงฤดูร้อนหรือร้อนขึ้น (หน้าฝน) อัตราการผสมติดโดยเฉลี่ยจะต่ำกว่า 20% หรือหมายความว่าผสมแม่โค 10 ตัวมีโอกาสผสมติดแค่ 1-2 ตัว ในขณะที่โคสาวฤดูกาลจะไม่ค่อยมีผลต่อการผสมติดมากนัก และอัตราการผสมติดเฉลี่ยจะอยู่ที่ 56.4% (จากข้อมูลการผสม 304 ครั้ง) แล้วหน้าร้อนปีนี้น่าจะเริ่มตัวรับสถานการณ์แล้วหรือยัง

ตารางช่วยการจัดการฟาร์มโคนม

ฟาร์ม สุรพล พรหมมา
สหกรณ์โคนมท่าม่วง

หมายเลขสมาชิก 087 ——— (1)
วันที่ออกรายงาน 14 กุมภาพันธ์ 2544 ——— (2)

หน่วยโคนม โรงพยาบาลสัตว์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หนองโพ
คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โทร. 032-389182, 351715-6

ที่ (3.1)	หมายเลข (3.2)	ลำดับ ห้อง (3.3)	วันคลอด ครั้งสุดท้าย (3.4)	วันให้นม (3.5)	สถานภาพ ระบบสืบพันธุ์ (3.6)	สถานภาพ การให้นม (3.7)	วันผสมครั้ง สุดท้าย (3.8)	ผสม ครั้งที่ (3.9)	จำนวนวัน ตั้งท้อง (3.10)	จำนวนวัน พักท้อง (3.11)	กำหนด พักท้อง (3.12)	กำหนดวัน เตรียมคลอด (3.13)	กำหนด คลอด (3.14)	ปริมาณนม/ ระยะให้นม (3.15)	บันทึกน้ำหนัก ครั้งล่าสุด (3.16)	คะแนนร่างกาย (3.17)		
																9 ต.ค. 43	13 พ.ย. 43	16 ม.ค. 43
1	71-400967(ว่าง)	1	16 ธ.ค. 43	60	คลอด	รีดนม								697	11 ก.พ. 44			
2	70-393007(เรื่อง)	2	1 ต.ค. 43	136	ผสม	รีดนม	10 ม.ค. 44	2						2625	11 ก.พ. 44	3.00	3.00	3.50
3	70-391843(สายใจ)	3	30 ก.ย. 43	137	ผสม	รีดนม	30 ม.ค. 44	2						2444	11 ก.พ. 44	3.00	3.00	3.25
4	71-381158(แดงโม)	3	21 ก.ค. 43	208	ท้อง	รีดนม	12 ก.ย. 44	1	155		9 เม.ย. 44	2 พ.ค. 44	23 มี.ย. 44	2948	11 ก.พ. 44	2.75	2.75	3.00
5	16-400509(ทราย)	2	3 มี.ย. 43	256	ท้อง	รีดนม	28 ก.ค. 44	1	201		23 ก.พ. 44	8 เม.ย. 44	8 พ.ค. 44	3354	11 ก.พ. 44	3.50	3.75	4.00
6	71-391143(ตรา)	2	26 มี.ค. 43		ท้อง	แห้งนม	29 พ.ค. 43	2	261	54		8 ก.พ. 44	9 มี.ค. 44	3421	14 ม.ค. 44	2.75	3.25	3.00
7	70-402161(หัดดาว)	2	21 ม.ค. 43		ท้อง	แห้งนม	12 มี.ย. 43	5	247	39		22 ก.พ. 44	23 มี.ค. 44	3938	14 ม.ค. 44	2.75	2.75	2.50

ลายเซ็น.....นายสัตวแพทย์

เยี่ยมฟาร์มเพื่อนบ้าน

สำหรับส่วนนี้เป็นส่วนแนะนำเกษตรกร หรือ บุคลากรในวงการเลี้ยงโคนม ซึ่งมีความสามารถ มีงานที่น่าสนใจ เหมาะสำหรับการเผยแพร่เพื่อเป็นประโยชน์แก่เกษตรกร และผู้สนใจท่านอื่น ๆ ฉบับนี้ขอแนะนำและเริ่มด้วยเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมรายใหม่ท่านหนึ่งครับ ท่านมีความสามารถและมีความน่าสนใจคือ เพิ่งเริ่มเลี้ยงโคนมได้เพียง 1 ปีกว่าเท่านั้น แต่มีความสนใจในความรู้ทางวิชาการ และนำความรู้ทางวิชาการมาใช้ได้อย่างเหมาะสม ที่เห็นได้ชัดเจนคือการเลี้ยงลูกโค และโคสาวทดแทน เกษตรกรท่านนี้ได้แก่ คุณพรวิทย์ เห็นสว่าง ปัจจุบันคุณพรวิทย์เลี้ยงโคนมอยู่ที่ อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี เป็นเกษตรกรที่เริ่มเลี้ยงได้เพียง 1 ปีเศษ มีความสนใจในการเลี้ยงตามหลักวิชาการดังที่ได้เกริ่นไว้แล้ว คุณพรวิทย์ จึงมีความสามารถและจุดเด่นในการเลี้ยงโคสาวทดแทนนั่นคือ โคสาวทุกตัวได้รับการผสมและผสมคิดที่อายุไม่เกิน 14 เดือนทั้งสิ้น เรียกได้ว่าคุณพรวิทย์ตัดสินใจผสมเร็วท่ามกลางความแปลกใจของเพื่อนเกษตรกร เมื่อได้สอบถาม และคุยเพื่อทราบทัศนคติในเรื่องนี้ ก็ได้รับทราบข้อมูลที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

- สาส์น โคนม ☞ มีลูกวัวที่ผสมแล้วทั้งสิ้นก็ตัวและมีอายุเท่าไร
- คุณพรวิทย์ ☞ ทั้งหมด 5 ตัว และอายุประมาณ 13-14 เดือน
- สาส์น โคนม ☞ ทำไมถึงตัดสินใจผสมเร็วเนื่องจากผิดปกติจากคนเลี้ยงวัวคนอื่นในแถบพื้นที่นี้
- คุณพรวิทย์ ☞ เพราะลูกโคที่เลี้ยงโตเร็วเมื่ออายุไม่ถึงขวบก็เป็นตัวแล้ว ขนาดร่างกายและน้ำหนักก็ดูเหมือนจะนำผสมได้ นอกจากนั้นยังคิดว่าหากผสมเร็วก็น่าจะคลอดก่อน สามารถรีดนมได้ก่อน บางตัวอายุ 22-23 เดือนก็ได้รีดแล้ว ขณะที่บางคนยังผสมไม่คิดด้วยซ้ำ
- สาส์น โคนม ☞ คุณพรวิทย์มีความมั่นใจเรื่องนี้ได้อย่างไรครับ เนื่องจากค่อนข้างจะต่างจากผู้เลี้ยง โคนมอื่น ๆ ในละแวกนี้

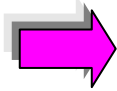
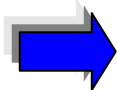
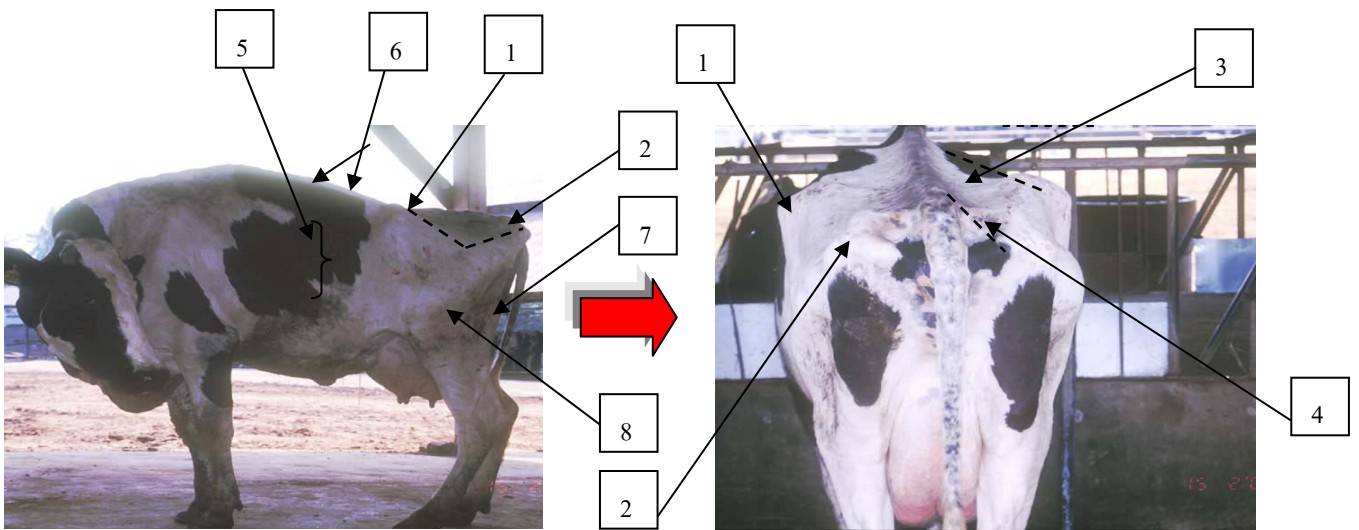
คุณพรวิทย์ ☞ มีบางคนที่เลี้ยงมาก่อนบอกว่าถ้าผสมแล้วคลอดช่วง 2 ปี แม่โคจะถ่ายพินและกินอาหารไม่เก่ง หรือบางคนบอกว่าแม่โคยังอายุน้อยไปหากคลอดแล้วจะหัก (หมายถึงจะสูญเสียน้ำหนักมาก) ก็ไม่กลัว เนื่องจากเรื่องอาหารสามารถปรับให้เหมาะสมกับโคได้ รอให้คลอดประมาณเดือนพฤษภาคมนี้ก่อน จะได้พิสูจน์ว่านมจะให้ดีหรือไม่ เพราะแม่โคท้องแรกของที่บ้านก็ได้ประมาณ 19 ก.ก.ต่อวันทั้งสิ้น นอกจากนั้นก็ได้อบรมจากหมอนักวิชาการต่าง ๆ ทั้งจาก โรงพยาบาลฯ (หมายถึงโรงพยาบาลสัตวมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หนองโพ) และบริษัทอาหาร

- สาส์น โคนม ☞ คุณพรวิทย์มีวิธีการเลี้ยงลูกโคและโคสาวทดแทนอย่างไรครับ
- คุณพรวิทย์ ☞ ให้กินเฉพาะนมแม่ในเดือนแรก ให้กินประมาณ 5-6 ก.ก. จากนั้นในเดือนที่ 2 ให้กินนมประมาณ 4 ก.ก. และ 2 ก.ก. ในเดือนที่ 3 พร้อมกันนั้นก็เสริมให้กินอาหารสำหรับลูกโคโดยตลอดตามที่บริษัทกำหนด

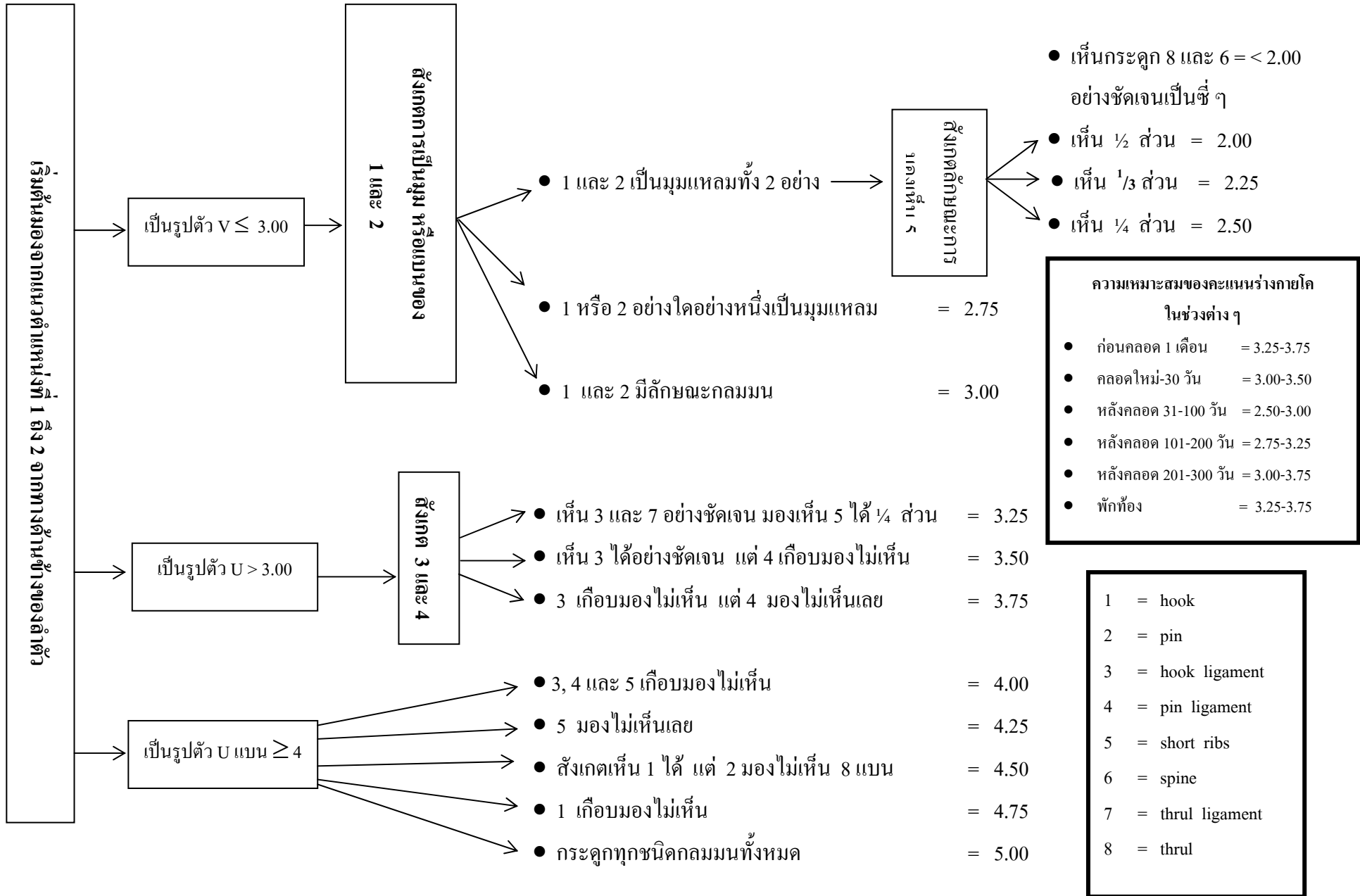
จะเห็นได้ชัดเจนว่าคุณพรวิทย์ดำเนินการตามหลักวิชาการอยู่ในเกณฑ์ดี ทำให้การจัดการสำหรับโคสาวทดแทนเป็นไปตามหลักทฤษฎี มีความใส่ใจในการเลี้ยงลูกโคเป็นอย่างดี ซึ่งจุดนี้เป็นจุดที่เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความสนใจ ลูกโคมักจะแคะ แกรน เติบโตช้า หรือมักป่วยและตาย ซึ่งเป็นการเพิ่มต้นทุนของการเลี้ยงโคนมทั้งสิ้น บางท่านก็ยังไม่มีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเรื่องการเลี้ยงโคสาวทดแทน ซึ่งคุณพรวิทย์ได้แสดงให้เห็นแล้วว่าหากตั้งใจและใส่ใจก็สามารถจัดการได้ และไม่ใช้เรื่องแปลก

เรียนด้วยภาพ

เนื้อหาบางเรื่องการนำเสนอเพียงการบรรยายเป็นตัวอักษร อาจยังไม่ชัดเจน และยากในการทำความเข้าใจ คอถัมน์เรียนด้วยภาพจึงมุ่งเน้นการใช้รูปภาพเข้ามาเป็นสื่อช่วยในการเพิ่มความชัดเจน เพื่อให้เห็นภาพพจน์ยิ่งขึ้น ในฉบับแรกนี้เรื่องที่น่าสนใจคือ การให้คะแนนความสมบูรณ์ของร่างกายโค ซึ่งเป็นการประเมินสภาวะความสมบูรณ์ของร่างกายโค โดยจะให้เห็นผลของการจัดการด้านอาหารว่ามีความสอดคล้องกับความต้องการของร่างกายในโคแต่ละช่วงเวลาเพียงใด เพื่อให้การให้คะแนนความสมบูรณ์ของร่างกายโคเป็นไปในแนวทางเดียวกัน และมีความแม่นยำยิ่งขึ้น ขอเสนอหลักเกณฑ์ในการให้คะแนนร่างกายโคแบบง่าย ๆ ดังนี้

หลักเกณทึนการให้คะแนนสมบูรณัของร้งกายโค (BCS) [Richard L. Wallace, D.V.M.]

ความเหมาะสมของคะแนนร้งกายโค ในช่วงต้ง่าง

- ก่อนคลอด 1 เดือน = 3.25-3.75
- คลอดใหม-30 วัน = 3.00-3.50
- หลังคลอด 31-100 วัน = 2.50-3.00
- หลังคลอด 101-200 วัน = 2.75-3.25
- หลังคลอด 201-300 วัน = 3.00-3.75
- พักต้งอง = 3.25-3.75

- 1 = hook
- 2 = pin
- 3 = hook ligament
- 4 = pin ligament
- 5 = short ribs
- 6 = spine
- 7 = thrul ligament
- 8 = thrul

การสำรวจสภาพและพฤติกรรมการใช้เครื่องรีดนม ตลอดจนสุขลักษณะในการรีดนมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมรายย่อย พื้นที่ภาคตะวันตกของประเทศไทย

ศุภชาติ ปานเนียม ธนุ ภิญญภูมิมินทร์

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการสำรวจสภาพ และพฤติกรรมการใช้เครื่องรีดนม ตลอดจนสุขลักษณะการรีดนมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมรายย่อย พื้นที่ภาคตะวันตกของประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 2 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อทราบถึงความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมการใช้เครื่องรีดนม 2) เพื่อทราบถึงปัญหาและข้อบกพร่องของการใช้เครื่องรีดนม ตลอดจนสุขลักษณะการรีดนมของเกษตรกร สุ่มตัวอย่างฟาร์มโคนมจำนวน 30 ฟาร์ม โดยการศึกษา 1) สำรวจความรู้ขั้นพื้นฐานและพฤติกรรมการใช้เครื่องรีดนม 2) สำรวจสภาพการทำงานของเครื่องรีดนมและสุขลักษณะการรีดนม จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ขาดความรู้เกี่ยวกับระบบเครื่องรีดนม เช่น ขนาดความจุของปั๊มสุญญากาศ (vacuum pump capacity) ไม่เหมาะสม (66.67%) เกษตรกรมีพฤติกรรมในการใช้เครื่องรีดไม่ถูกต้อง เช่น การสวมและถอดหัวรีดไม่ถูกต้อง (60% และ 80% ตามลำดับ) นอกจากนี้ยังขาดการบำรุงรักษาอุปกรณ์เครื่องรีดนมที่เหมาะสม เช่น แผ่นยางบุหัวรีดชำรุดและสกปรก (56.67%) ส่วนสุขลักษณะในการรีดนมส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ดี แต่ยังมีข้อบกพร่องได้แก่การจุ่มหัวนมหลังการรีดไม่ถูกต้อง (post-milking teat dipping, 76.67%) ปัญหาดังกล่าวนี้มีความสัมพันธ์โดยตรงต่อประสิทธิภาพ และคุณภาพการผลิตในฟาร์มโคนม

อุปกรณ์และวิธีการ

การศึกษานี้ทำโดยสุ่มเก็บข้อมูลจากตัวอย่างฟาร์มโคนมของเกษตรกรรายย่อยจำนวน 30 ฟาร์ม ในเขตจังหวัดราชบุรี และกาญจนบุรี ซึ่งเป็นเขตการให้บริการของโรงพยาบาลสัตว์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หนองโพ โดยใช้แบบสอบถามและ

แบบทดสอบการทำงานของระบบเครื่องรีดนม (Bucket type) ซึ่งคัดแปลงจากเอกสาร Simple checks of a milking system (Mein, 1992) และ Mastitis investigation checklist worksheet (Ryan, 1998) มีการสัมภาษณ์เกษตรกรก่อนที่จะมีการเข้าไปสังเกต และตรวจการทำงานของระบบเครื่องรีดนมโดยการใช้ Pulsator tester รุ่น PT-IV ของบริษัท Alfa Laval Agri. การตรวจการทำงานของระบบเครื่องรีดนม นั้น กระทำในช่วงต่าง ๆ ทั้งก่อนการรีดนม และในขณะที่กำลังรีดนมอยู่

ผลการทดลองและวิจารณ์

ปกติค่ามาตรฐานของอัตราการเร็วการรีดนม (pulsation rate) จะอยู่ระหว่าง 50-60 ครั้งต่อนาที (Mein, 1992) แต่เครื่องรีดนมของฟาร์มโคนมที่ตรวจ ส่วนใหญ่จะเร็วกว่าปกติ 2-3 เท่า ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากความเข้าใจผิดของเกษตรกรที่ว่าหากมีจังหวะการรีดนมที่เร็วจะทำให้การรีดนมง่ายขึ้น หรือบางครั้งเกิดจากความบกพร่องจากส่วนอื่นของระบบเครื่องรีดนมที่ทำให้หัวรีด (cluster) หลุดง่าย (เกิดการรั่วของระบบสุญญากาศ) เกษตรกรหรือเจ้าหน้าที่ในฟาร์มที่ปรับความเร็วของจังหวะการรีดนมให้เพิ่มขึ้นเพื่อช่วยยึดหัวรีด แต่การกระทำดังกล่าวจะส่งผลในทางตรงข้ามคือ ช่วงระยะเวลาที่ใช้ในการบีบและคลายตัวของยางรองหัวรีดนม (liners) นานไม่เพียงพอ ทำให้ช่วงระยะเวลาจังหวะรีดและจังหวะพักนั้นไม่สมบูรณ์ มีน้ำนมเหลือค้างเต้า ตัวอย่างความผิดปกติของจังหวะการรีดนม ที่ตรวจพบบ่อย ๆ ได้แก่ ตารางที่ 1 (ต่อฉบับหน้า)

ตารางที่ 1 ความผิดปกติ หรือความบกพร่องของระบบเครื่องรีดนม

ชนิดของความผิดปกติ	จำนวนฟาร์ม	ความผิดปกติ (%)
1. จังหวะการทำงานของเครื่องควบคุมจังหวะไม่เหมาะสม	20/30	66.67
2. การควบคุมจังหวะผิดปกติ	20/30	66.67
3. ระดับความดันสุญญากาศที่ปลายหัวนมสูงผิดปกติ	12/30	40
4. ความจุของเครื่องผลิตสุญญากาศไม่เหมาะสม	20/30	66.67
5. ไม่มีอุปกรณ์ควบคุมสุญญากาศ	4/30	13.33
6. การทำงานของอุปกรณ์ควบคุมสุญญากาศผิดปกติ และติดตั้งไม่เหมาะสม	13/30	43.33

ปัญหาขาเจ็บในฟาร์มโคนม เรื่องใหญ่ที่น่าปวดหัว

- ☆ นมลด
- ☆ แม่โคกินอาหารน้อยลง
- ☆ สูญเสียน้ำหนักตัว ผอม
- ☆ ไม่เป็นสัด เป็นสัดไม่ชัด จับสัดยาก
- ☆ ผสมติดยาก
- ☆ คัดทิ้งก่อนเวลาอันสมควร

เรื่องนี้แก้ไขได้

โรงพยาบาลสัตว์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หนองโพ เปิดบริการแต่งกีบ
สำหรับ

- รักษาเมื่อเกิดปัญหาขาเจ็บ
- ป้องกันประจำปีก่อนเกิดปัญหา

โดย

- ⇒ เจ้าหน้าที่ที่มีความชำนาญ และมีประสบการณ์
- ⇒ ชองบังคับสัตว์ทันสมัย ปลอดภัย
- ⇒ แม่โคตั้งท้องสามารถแต่งได้
- ⇒ อุปกรณ์และเวชภัณฑ์

ในการรักษามีประสิทธิภาพ

สนใจโทรติดต่อ

โทร. 032-351715-6 **ได้ทุกวัน** ไม่เว้นวันหยุดราชการ

ค่าบริการเพียง 100 บาท/ตัว

คุยกับทีมงาน

เนื่องจากข้อจำกัดเกี่ยวกับจำนวนบุคลากร ยานพาหนะ และความกว้างของพื้นที่การปฏิบัติงานของเขต การเลี้ยงโคนมในภาคตะวันตก จึงทำให้โรงพยาบาลสัตว์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หนองโพ ไม่สามารถออก ให้บริการรักษาสัตว์ป่วยและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยง การจัดการ และดูแลสุขภาพโคนมให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยง โคนมได้อย่างทั่วถึง ซึ่งโดยทั่วไปจะทำได้เพียงการจัดอบรม เพื่อถ่ายทอดความรู้เป็นครั้งเป็นคราว หรือให้คำแนะนำทาง โทรศัพทืกับเกษตรกรบางท่าน ที่โทรมาปรึกษาที่ โรงพยาบาลสัตว์ฯ ทีมงานนายสัตวแพทย์ของโรงพยาบาล สัตว์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หนองโพ จึงได้พยายามหา วิธีในการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริการถ่ายทอดความรู้ให้ มีประสิทธิภาพมากขึ้น ประกอบกับได้รับงบประมาณ สนับสนุนจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในโครงการเกษตร กู้ชาติ จึงได้คิดที่จะทำจดหมายข่าวขึ้นมาฉบับหนึ่ง ซึ่ง

จดหมายข่าว “สารสนเทศ” ฉบับนี้เป็นจดหมายข่าวฉบับ แรกที่ทีมงานหน่วย โคนม ของ โรงพยาบาลสัตว์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หนองโพ คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ได้ช่วยกัน จัดทำขึ้นมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ “สารสนเทศ” เป็น สื่อกลางในการแจ้งข่าว ความเคลื่อนไหวในแวดวงโคนม ภาคตะวันตก และเป็นสื่อกลางถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยี และข้อมูลวิชาการที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเลี้ยง การจัดการ ฟาร์มโคนม และปัญหาสุขภาพโคนมเพื่อเกษตรกรผู้เลี้ยง โคนม นำข้อมูลเหล่านี้ไปปฏิบัติ ให้เกิดประโยชน์ในการเลี้ยง โคนม อันจะเป็นการช่วยให้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และ ผลิตน้านมดิบคุณภาพดีออกสู่ผู้บริโภค

คณะทำงานคาดหวังที่จะได้รับคำแนะนำ ความ คิดเห็นจากท่านผู้อ่านทุกท่าน ในการที่จะช่วยในการ ปรับปรุงให้จดหมายข่าวฉบับนี้ได้ พัฒนาให้ยิ่งขึ้นต่อไป

สารสนเทศ โคนม

วัตถุประสงค์ : เพื่อเป็นการถ่ายทอดความรู้เทคโนโลยี เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต และ ผลิตน้านมคุณภาพดีให้แก่เกษตรกร ผู้เลี้ยง โคนม

กรุณาส่ง

จัดทำโดย : โครงการส่งเสริมการผลิตน้านมดิบคุณภาพภาคตะวันตก โครงการเกษตรกู้ชาติ
โรงพยาบาลสัตว์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หนองโพ คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
โทรศัพท์ 032-389182, 351715-6 โทรสาร 032-389295

คณะทำงาน : เกียรติศักดิ์ ดันเจริญ จตุรงค์ วงศ์สินทิ อรุณ สงัดจิตต์สวัสดิ์ สุภชาติ ปานเนียม ปราโมทย์ ค่ายชัยภูมิ
ภาสวัฒน์ รุ่งเรือง ชัยเทพ พูลเขตต์ คมเดช จินะเจริญ ขนิษฐา ธรรมจง กัญญารัตน์ ไหมสินงาม

ที่ปรึกษา : คณบดีคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้อำนวยการโรงพยาบาลสัตว์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หนองโพ